

آسیب شناسی بناهای تاریخی (مطالعه موردی مسجد جامع ساوه)

*مؤلف اول: ملیکاکیوانی نژاد، کارشناس ارشد مرمت و احیای بناها و بافت های تاریخی، مدرس دانشگاه آزاد اسلامی
پست الکترونیکی: mkeyvaninejad@yahoo.com

چکیده

بناهای آباد گردد خراب
ز باران و از گردش آفتاب
سخن حکیم فرزانه توس اگرچه سخت و غمگینانه، لیکن واقعیتی انکارناپذیر و حتمی است اما همچنانکه گردش روزگار ادامه می یابد چنگال زمانه هر روز گوشه ای از چهره آثار زیبای تاریخی را می خراشد تا در گذر ایام اثری را که روزی با عشق، قامت افراشته و سر بر آبی آسمانی می شود، تا مرز فروریختن و بر خاک سرد و خاکستری نشانیدن پیش برد. اما در این میانه کسانی با دل های مشتاق و چشمانی نگران، نظاره گر تاریخ و پاسدار میراث پراچ نیاکان، به چالش زمانه می روند و به سر پنجه تجربه و دانش و با اکسیر عشق زخم های بنشسته بر تن بناهای زیبا و آثار ارزشمند تاریخ را التیام می بخشند و با کاری طاقت فرسا، میراث پر بهای معماری گذشته را از فرسایش می رهانند و در کالبد بی رمق آنها حیاتی دوباره می دهند.

اساسی ترین بخش قبل از هر اقدام مرمتی تشخیص ضایعه، یا عارضه و آسیب وارده به بنا می باشد، که می بایست در ابعاد مختلف بررسی شده و نسبت به دسته بندی آن اقدام گردد. نوع مصالح، توزیع متناسب نیروها، مقاومت پی ها در برابر بارهای وارده، تناسب نیروهای داخلی با توجه به توانایی و مقاومت مصالح، حفاظت صحیح و کامل بنا در برابر عوامل خارجی و... در مجموع از عوامل و شرایط لازم برای تامین ایستایی و ادامه حیات و بقای ساختمان محسوب می شود. بنابراین هنگام بررسی یک بنا، پرداختن به عوامل مخل، ضروری است. در رابطه با بررسی آسیب ها می توان گفت: عوامل تخریب مجموعه ای از کنش ها و واکنش هایی هستند که عوامل تشکیل دهنده بنا را در مقابل نیروهای خارجی وادار به تغییر شکل می نماید. نحوه تعمیر بنا نیز بستگی به نوع این عوامل دارد.

در این مقاله ابتدا با اشاره به کلیاتی در زمینه حفاظت آثار، بافتها و بناهای تاریخی اهمیت مسئله را بیان کرده و با بررسی آسیب ها و عوامل تهدید کننده ی بستر و محیط بنای مسجد جامع ساوه و شناسایی عوارض و عدم تعادلها، با ارائه راه حل هایی در حفظ و مرمت مسجدکوشید.

واژگان کلیدی

عدم تعادل، عوارض، آسیب شناسی، مرمت، مسجد جامع ساوه

1- مقدمه

پیشینه حفاظت آثار تاریخی و میراث فرهنگی در ایران به بیش از پانصد سال قبل از میلاد مسیح باز می گردد. داریوش در کتیبه مشهور خود، از آیندگان می خواهد که آنچه را او برجای نهاده است تخریب نکنند. در کتیبه های دیگری نیز به امر حفظ بناها اشاره شده است.